

Státní závěrečné zkoušky z předmětu *Sociální pedagogika a volný čas, Aplikovaná psychologie a Pedagogika.*

Státní závěrečná zkouška z předmětu *Dramatická výchova.*

Informace, pokyny a okruhy ke SZZ pro bakalářské studium programu Sociální pedagogika a volný čas - prezenční forma (platnost od 20. 10. 2021)

Informace, pokyny a okruhy platné pro studenty přijaté ke studiu v akademickém roce 2019/2020 a později.

Studenti a studentky jednooborového studijního plánu a studenti a studentky hlavního studijního plánu jsou připuštěni ke SZZ poté, co absolvovali povinné a povinně volitelné předměty a dosáhli příslušného počtu kreditů. V rámci studia prošli systémem praxí. Proto se SZZ soustředí na teoretickou bázi studia a je skládána 1) písemnou formou – testem a 2) ústní zkouškou.

V testové části SZZ studenti/studentky musí prokázat znalosti z tematických okruhů SZZ Sociální pedagogika a volný čas, Aplikovaná psychologie a Pedagogika.

Ústní SZZ vychází z moderních způsobů atestace. Klade důraz na znalost odborných textů studijního programu Sociální pedagogika a volný čas obohacené o základní testy tvořící profilace tohoto studijního plánu. Student musí prokázat znalost obsahu a schopnost kreativní práce s vybraným textem, během které dokáže propojit obsah vybraného textu s dalšími znalostmi a kompetencemi, jež tvoří jádro hlavního a jednooborového studijního plánu.

Studenti získají pro každý předmět společnou známku z písemné a ústní zkoušky (čistý aritmetický průměr). První část zkoušky je písemná. Pokud student/studentka neuspěje, nemůže pokračovat v ústní části.

SZZ z Dramatické výchovy

Studenti a studentky, kteří absolvují předměty z profilace Dramatická výchova, mají možnost absolvovat SZZ z předmětu Dramatická výchova. Tato SZZ je rovněž tvořena písemnou a ústní částí.

Studenti získají pro předmět společnou známku z písemné a ústní zkoušky (čistý aritmetický průměr). Pokud student/studentka neuspěje, nemůže pokračovat v ústní části.

Součástí státní závěrečné zkoušky je obhajoba bakalářské práce.

Písemná část (test):

I. Charakteristika

Jednooborový studijní plán

V testové části SZZ studenti prokazují znalosti z tematických okruhů *Sociální pedagogika a volný čas, Aplikovaná psychologie, Pedagogika.*

Hlavní studijní plán

V testové části SZZ studenti prokazují znalosti z tematických okruhů *Sociální pedagogika a volný čas, Aplikovaná psychologie, Pedagogika.*

II. Písemný test

SZZ z předmětů *Sociální pedagogika a volný čas, Aplikovaná psychologie a Pedagogika* se bude skládat ze tří testů. Ke každému předmětu je dáno 15 okruhů, viz níže. Pro každý předmět bude zadán samostatný test, který bude mít 30 otázek. Studenti budou zkoušeni ze tří testů v jeden den, tedy 3 x 30 otázek ze 45 okruhů.

Hodnocení testu

Správná odpověď: 1 bod

Chybná odpověď: mínus ¼ bodu

Bodové hodnocení a známka

30–28	A
27–25	B
24–22	C
21–19	D
18–15	E
14 a méně	F

Vzhledem k výsledkům jednotlivých testů budou uděleny tři průběžné známky. Jestliže student získá v jakémkoli z testů 14 bodů a méně, pak u něj neuspěl a nemůže postoupit k ústní části SZZ.

SZZ z předmětu *Dramatická výchova* bude konána formou testu, který bude obsahovat 30 otázek vycházející z 15 okruhů, viz níže. Test bude hodnocen tak, jak je uvedeno v části **Bodové hodnocení a známka** (viz výše). Tento test bude skládán ve stejný den jako ostatní testy.

III. Okruhy otázek

Okruhy *Sociální pedagogika a volný čas*

- I. **Význam a rozvoj sociální pedagogiky.** Funkce sociální pedagogiky (podle N. Huppertze a E. Shinzlera), komparace konceptů sociální pedagogiky v ČR, Německu, (Velké Británii), Polsku a Slovensku. Rozvoj sociální pedagogiky v ČR a v zahraničí ve 20. století. Uplatnění sociálních pedagogů v praxi a sociální pedagogika v kontextu související legislativy (školský zákon, zákon o sociálních službách). Vztah mezi sociální pedagogikou a pedagogikou volného času.
- II. **Předmět sociální pedagogiky.** Sociální pedagogika v systému sociálních a pedagogických věd. Obsahové zaměření a hlavní témata, kterými se zabývá moderní sociální pedagogika 21. století. Východiska sociální pedagogiky a jejich podíl na utváření sociálně pedagogického paradigmatu.
- III. **Názory a praxe českých sociálních pedagogů** na přelomu 19. a 20. století: Karel Slavoj Amerling, Gustav Adolf Lindner, Eduard Štorch, František Bakule, Inocenc Arnošt Bláha, Stanislav Velinský, Otokar Chlup, Přemysl Pitter. Dílo a odkaz pro sociální pedagogiku. **Názory a praxe vybraných světových sociálních pedagogů** na přelomu 19. a 20. století: Herman Lietz, Kurt Hahn, Anton Semjonovič Makarenko, Janusz Korczak, J. J. Pestalozziho, P. Natorp, H. Radlinská. Dílo a odkaz pro sociální pedagogiku.
- IV. **Význam prostředí pro rozvoj jedince.** Typologie a rozdělení prostředí. Význam vlivu prostředí na vývoj jedince a utváření osobnosti jedince, pedagogizace prostředí. Sociální pedagog ve školním prostředí a možnosti jeho působení. Axiologická dimenze práce sociálního pedagoga. Utváření hodnoty volného času v životě dítěte.
- V. **Metody a formy sociální pedagogiky,** provázanost s tématy pedagogiky volného času, možnosti pedagogické práce v oblasti mimoškolní výchovy a pedagogiky volného času. Projektování jako forma sociálně pedagogické činnosti. Cílové skupiny sociální pedagogiky: děti, dospívající, dospělí, specifika sociálně znevýhodněných skupin, aktivizace seniorských skupin, menšiny, migrující cizinci.
- VI. **Sociální znevýhodnění a kultura chudoby.** Sociální pedagogika vzhledem k sociálně znevýhodněným skupinám, kontext s oblastmi sociálních patologií a sociální práce. Definice sociálně znevýhodněných skupin, téma diverzity ve společnosti ve vztahu k sociální pedagogice. Výchova k jinakosti a kultura uznání. Inkluzivní škola a její kvalita, dimenze inkluze ve škole. Podpůrné mechanismy v práci se třídou i jednotlivými žáky.
- VII. **Prevence a intervence v rámci sociální pedagogiky a sociální práce.** Sociálně problémové chování a patologie, jejich rozdělení a charakteristika. Základní pojmy sociální práce, paradigmatu sociální práce, velká témata sociální práce. Význam sociálních služeb v kontextu sociální práce a sociální pedagogiky.
- VIII. **Metody sociální práce.** Vybrané metody sociální práce v kontextu sociální politiky. Sociální práce a sociální pedagogika; vzájemné souvislosti. Sociální pracovník a klient, etický kodex sociálního pracovníka, vztah, hodnoty, cílové skupiny sociální práce,

nároky sociální práce, syndrom vyhoření. Vybrané metody sociální práce (práce s rodinou, terénní sociální práce, komunitní práce, poradenství, krizová intervence, mediace a probace, streetwork).

- IX. **Inkluze ve společnosti.** Procesy sociální inkluze, exkluze a koheze, teorie sociální reprodukce a rovnost vzdělávacích příležitostí, problém vzdělanostní mobility (reflexe ve výzkumu,), teorie Basila Bernsteina – jazyková a sociální podmíněnost vzdělanosti, teorie P. Bourdieua a P. Willise. Strukturální nerovnosti ve společnosti.
- X. **Výchova ve volném čase.** Co a jak se učíme ve volném čase. Utváření hodnoty volného času. Poslání současné školy a možnosti výchovy ve volném čase. Komparace edukačních přístupů ve škole a v oblasti volného času. Od idejí a cílů zpět k prostředkům a metodám. Typologie volnočasových aktivit ve vztahu k věku, pohlaví, vzdělání, lokalitě a dalších proměnných. Aktivity ve volném čase, obsahová náplň, klasifikace, význam, metody a formy práce. Předmět, funkce, principy a metody výchovy ve volném čase. Rodina a výchova dětí ve volném čase.
- XI. **Hra a její edukativní význam,** teorie her (J. Nash, E. Fink, ...), definice her a jejich atributy, typologie her, analýza výchovných principů her, pojetí výchovy, hodnot a ideálů ve vztahu k vybraným cílovým skupinám. Výchovný systém E. T. Setona, A. B. Svojsíka, Jaroslava Foglara a jejich pojetí hry v mimoškolních organizacích a celkové zhodnocení jejich pedagogického přínosu. Metodická příprava her na volnočasovou akci. Práce s tématem, námětem, cíli a dramaturgií.
- XII. **Platforma zkušenostně reflektivního učení.** K. Hahn a pedagogika zážitku. Zážitek, prožitek a zkušenost. Zdroje zážitkové pedagogiky a reflektivního učení. Význam zážitku pro výchovu ve volném čase. Autentické učení, teorie optimálního prožívání (Czikszentmihalyi), Principy myšlení v konstruktivistickém paradigmatu učení (K. Lewin) a jeho přínos pro zkušenostní učení. Skupinová dynamika, základní principy práce se skupinou (dynamika, koheze, atmosféra). Jednotlivé fáze reflexe a její implikace v pedagogice. Teoretické přístupy vybraných autorů (D. Shön, J. Dewey, D. Kolb, A. J. Korthagen, P. Jarvis, aj.), konstruktivismus, sociální teorie učení.
- XIII. **Mezilidská komunikace.** Principy a nástroje efektivní komunikace ve vedení lidí. Konflikty a teorie lži v komunikaci. Mocenské, manipulativní přístupy v komunikaci. Potřeby, emoce, chování a jednání. Problematika komunikace ve virtuálním prostoru. Dynamika konfliktů a jejich vzniku, různé druhy konfliktů, efektivní práce s konfliktem a jejich možná řešení (např. koncepty a př. nenásilná komunikace, respektující principy v komunikaci, kooperace, kompetice, mentoring, facilitace, zpětná vazba). Diverzita ve společnosti a konfliktní jednání.
- XIV. **Moderní společnost a globalizace.** Vznik moderní společnosti a její etablování v euroamerickém prostoru. Sociální mechanismy přeměny jednotlivých paradigmat. Vznik „nadřazenosti“ západu jako projev modernizace společnosti a moderní rasismus. Globalizace a riziková společnost, důsledky „demokratizace“ rizika a důvody proměn školských systémů. Globální (rozvojové) vzdělávání – východiska a cíle. Kompetence globálního občanství.
- XV. **Kulturně a nábožensky citlivá edukace:** interkulturní kompetence a zacházení s rozmanitostí. Východiska multikulturní výchovy: přístupy v MKV. Pojetí kultury a

kulturního nedorozumění: koncept ledovce (AFS foundation), koncept cibule (G. Hofstede). Akulturační strategie dle J.W. Berryho. Vývojový model interkulturní senzitivity (DMIS). Koncept kulturní pokory. Transnacionální perspektiva ve vzdělávání. Další vybrané pojmy: etnocentrismus, egocentrismus, akulturace, enkulturace.

Literatura:

1. Berry, J. W. (2002). *Cross-cultural psychology: Research and applications*. Cambridge University Press.
2. Moree, D., & Janská Iva. (2008). *Než začneme s multikulturní výchovou: Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu*. Člověk v tísni.
3. Beck, U., & Vochoč, O. (2018). *Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně*. Sociologické nakladatelství.
4. Kraus, B. (2008). *Základy sociální pedagogiky*. Portál.
5. Moree, D. (2015). *Základy interkulturního soužití*. Portál.
6. Procházka, M. (2012). *Sociální pedagogika*. Grada.
7. Prokop, D. (2019). *Slepé skvrny*. Host.
8. Katriňák, T. (2004). *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Sociologické nakladatelství.
9. Šišková, T. (2001). *Menšiny a migranti v české republice*. Portál.
10. Šišková, T. (2008). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Portál.
11. Cipro, M. (2002). *Galerie světových pedagogů*. M. Cipro.
12. Matoušek, O. (2003). *Metody a řízení sociální práce*. Portál.
13. Matoušek, O. (2001). *Základní sociální práce*. Portál.
14. Kopřiva, K. (2013). *Lidský vztah jako součást profese*. Portál.
15. Mareš, P. (1999). *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Sociologické nakladatelství.

Okruhy *Aplikovaná psychologie*

- I. **Psychologie jako věda.** Vznik psychologie jako vědy. Základní směry a proudy v psychologii – klasické i moderní. Psychologické teorie. Druhy výzkumu v psychologii. Výzkumné metody. Etické principy v psychologickém výzkumu.
- II. **Psychologie v teorii a praxi.** Psychologické disciplíny a jejich náplň – teoretické a aplikované. Vývojová psychologie – cíle a metody výzkumu. Systém psychologické péče v ČR. Rozdíl poradenství a psychoterapie.
- III. **Psychika: mezi tělem a duší.** Determinace lidské psychiky. Mozek a psychika. Biopsychosociální podstata člověka. Genetika, neurologie, evoluční biologie ve vztahu k psychologii. Dědičnost psychických znaků. Psychosomatika jako věda o nemoci těla a duše. Stres.
- IV. **Norma a normalita.** Vývoj pohledu na normalitu v průběhu staletí. Normalita a duševní zdraví. Morálka, morální usuzování a normy. Diagnóza a její formy. Labeling. Norma a standardy v psychologickém měření a testování.
- V. **Osobnost a co ji utváří.** Osobnost, já, self (koncepty). Struktura osobnosti, složky osobnosti, procesy osobnosti. Základy osobnosti dítěte – prenatální stádium, novorozenec, kojeneček. Rizika a poruchy raného vývoje pro osobnost dítěte.
- VI. **Vývoj osobnosti v dětství.** Periodizace vývoje v dětství. Hlavní principy vývoje dítěte od 1 do 6 let: motorika, sociální vývoj, myšlení, morálka, řeč, hra. Základní vývojové teorie a jména (Freud, Erikson, Piaget, Kohlberg, Teorie Attachmentu (Bowlby, Ainsworth), Papoušek).
- VII. **Dítě ve škole: učení a socializace.** Socializace a vývoj dítěte v období školního věku: rodina a škola. Učení: principy, druhy, motivace, cíle. Klasické a moderní metody vzdělávání – jak naplňují potřeby dítěte. Osobnost dítěte ve škole. Poruchy chování, učení a emocí v dětství.
- VIII. **Vývoj osobnosti v dospívání a dospělosti.** Principy vývoje člověka v dospělosti – dospívání, zrání, stárnutí. Kritéria dospělosti. Vývojové úkoly. Identita, individuace, involuce. Základní vývojové teorie a jména (Freud, Jung, Erikson, Piaget, Havighurst, Kohlberg, Sternberg, Kubler-Ross).
- IX. **Emoce.** Emočně motivační okruh. Typy emocí, složky emoce. Proces vzniku emocí. Základní teorie emocí. Moderní teorie emocí. Poruchy emocí. Empatie a zrcadlové neurony.
- X. **Jazyk v kontextu psychologie.** Vlastnosti a funkce jazyka. Principy neverbální a verbální komunikace. Vývoj jazyka, řeč, vrozené faktory, senzitivní období a poruchy řeči. Jazyk a myšlení, metaforický jazyk. Význam v jazyce a jeho sdílení.
- XI. **Kognice.** Vnímání a jeho principy, gestalt zákony. Myšlení, pojmy a kategorizace, usuzování. Paměť a její stadia, typy paměti, konstruktivní paměť, poruchy paměti. Inteligence a její měření. Různá pojetí inteligence.

- XII. **Nemocná psychika.** Vznik a kontext psychické nemoci – etiologie, etiopatogeneze, prevalence. Znalost základních kategorií psychických nemocí a principů diagnostiky psychických poruch dle MKN 10. Léčba v psychiatrii, psychoterapie, resocializace. Sociálně kulturní kontext a stigmatizace duševního onemocnění. Systém psychiatrické péče u nás, jeho kritika. Moderní pohled na nemoci psychiky.
- XIII. **Sociální fenomény z pohledu psychologie.** Socializace člověka a její fáze. Afiliace a agrese. Sociální usuzování, jeho principy a chyby. Postoje a předsudky. Sociálně psychologické experimenty, jejich principy, meze.
- XIV. **Socialita, sociální skupina.** Malá a velká sociální skupina. Skupinové role, skupinová identita. Skupinová dynamika. Skupinové procesy. Davové chování a jeho efekt. Konflikty interpersonální a skupinové – fáze, principy, řešení. Stereotypy a boj s nimi. Sociální sítě a nimi spojené dopady na lidskou psychiku.
- XV. **Kulturní fenomény z pohledu psychologie.** Základní pojmy, východiska a vývoj interkulturní psychologie. Interkulturní komunikace z pohledu psychologie. Kognice v interkulturním kontextu. Emoce v interkulturním kontextu.

Literatura:

1. Nolen-Hoeksema, S., & Antonínová Hana. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Portál.
2. Sternberg, R. J., & Koukolík František. (2009). *Kognitivní psychologie*. Portál.
3. Výrost, J., Slaměnik, I., & Sollárová, E. (2019). *Sociální psychologie: Teorie, metody, aplikace*. Grada.
4. Thorová Kateřina. (2015). *Vývojová psychologie: Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Portál.
5. Plháková Alena. (2004). *Učebnice obecné psychologie*. Academia.
6. Hall, C. S. (2002). *Psychológia osobnosti: úvod do teórií osobnosti*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
7. Shiraev, E., Levy, D. A., & Čeněk, J. (2020). *Mezikulturní psychologie: Kriticky a aplikovaně*. Academia.
8. Hill, G., & Hartlová, H. (2004). *Moderní psychologie: hlavní oblasti současného studia lidské psychiky*. Portál.
9. Kahneman, D. (2012). *Myšlení: Rychlé a pomalé*. Jan Melvil.
10. Hewstone, M., Stroebe W. (2006). *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Portál.
11. Haidt, J., & Čížková, H. (2013). *Morálka lidské mysli: proč lidstvo rozděluje politika a náboženství*. Dybbuk.
12. Orel, M. (2020). *Psychopatologie. Nauka o nemocech duše*. Grada.
13. Šulová, L., (2004). *Raný psychický vývoj dítěte*. Karolinum.
14. Langmeier, J., & Krejčířová, D. (1998). *Vývojová psychologie*. Grada.

Okruhy *Pedagogika*

- I. **Místo pedagogiky v soustavě vědních oborů.** Základní pojmy, teorie, klasifikace, struktura, členění pedagogických disciplín, vědy pomocné a hraniční, předmět výzkumu. Problémy pedagogiky jako vědy. Rozdíl mezi moderní a postmoderní pedagogikou. Pojetí a meze pedagogiky jako vědy sociální v porovnání s pojetím věd přírodních.
- II. **Teorie výchovy, vztah pedagogických koncepcí a podmínek vzdělávání.** Výchova jako formativní proces. Koncept společnosti vědění a učící se společnosti. Charakteristika alternativních proudů vzdělávání (podstata, představitelé, směry, podmínky edukace) a její vymezení vůči tzv. klasické škole. Koncept svobodné školy.
- III. **Filosofická východiska a teoretické koncepty vědního oboru Pedagogika.** Taxonomie teorií vzdělávání podle Y. Bertranda. Brezinkův model východisek k poznání výchovy. Vzorce lidství podle N. Pelcové. Didaktická rekonstrukce v pojetí Shulmanovy teorie.
- IV. **Kritické teorie v pojetí edukačních koncepcí.** Představitelé a jejich dílo (pedagogika osvobození – Freire, Odškolněná společnost - Illich, antipedagogika - Schoenebeck, antiautoritativní pedagogika - Neill, deprivanční teorie - Bernstein, teorie reprodukce a kulturního kapitálu - Bourdieu).
- V. **Transformace české výchovně vzdělávací soustavy.** Charakteristika vybraných klíčových problémů české vzdělávací soustavy v kontextu současných trendů (sociální inkluze, evropská dimenze ve vzdělávání a multikulturalita, rozvoj kompetencí a gramotnosti žáků, globalizace vědění, gender studies). Charakteristika aktuálních strategických vzdělávacích dokumentů (Strategie 2030+).
- VI. **Problematika tvorby a evaluace edukačního cíle.** Taxonomie edukačních cílů v různých oblastech kurikula (Bloom, Kratwohl, Dave). Definování a ověřování edukačního cíle. Stanovení edukačního cíle v kontextu individualizace a diferenciaci. Aplikace edukačního cíle v kontextu analýzy podmínek edukace žáka ze sociálně znevýhodněného prostředí.
- VII. **Hodnotová dimenze v práci pedagoga.** Výchova k hodnotám jako součást pedagogického procesu. Hodnoty, normy a jejich utváření, zdroje autority, formování mravního jednání, kulturní a sociální podmíněnost utváření mravních norem. Výchovné antinomie a prolínání pedagogických diskursů. Kultura a její axiologická dimenze.
- VIII. **Civilizační pokrok a sociální poměry.** Vliv civilizačního pokroku na sociální poměry ve společnosti a na vzdělání napříč staletími. Chudoba a sociálně znevýhodněné skupiny. Pedagogické myšlenky a činnost utopických socialistů (More, Owen), salesiánská činnost don Bosca, sociální reforma v pojetí Komenského všenápravy.
- IX. **Výchova ke kritickému myšlení (KM) a mediální gramotnost.** Východiska a definice kritického myšlení. Metody KM: vybrané metody aktivního učení (třífázový model učení E-U-R, P4C, aj.). Kognitivní zkreslení a jejich význam v KM. Kritická reflexe mediálních sdělení: masmédiá a jejich dopad na současnou společnost, zejména na

individualitu dětí a mládeže, manipulativní účinky médií. Mediální gramotnost a mediální výchova v práci sociálního pedagoga. Výchova k občanské angažovanosti. Aplikace klíčových kompetencí a průřezových témat rámcového vzdělávacího programu na rozvoj KM a mediální gramotnosti.

- X. **Alternativní pedagogika.** Charakteristika vzniku alternativní pedagogiky (představitelé, směry, díla, koncepce, principy, podmínky edukace) a její vymezení vůči tzv. klasické škole. Současné trendy a témata ve vzdělávání (kooperativní učení, činnostní učení, škola hrou, kritické myšlení antipedagogika).
- XI. **Výzkumné strategie,** jejich principy a vhodnost ve vztahu k výzkumnému jevu (fenoménu). Případová studie, etnografický výzkum, biografický výzkum, fenomenologická strategie, zakotvená teorie, akční výzkum, obhajující a kritický výzkum atd. Metody sběru dat, cíl výzkumu a utváření výzkumných otázek.
- XII. **Kvalitativní a kvantitativní paradigma – strategie poznávání.** Odlišnosti ve filozofii – pozitivismus x fenomenologie, hermeneutika. Odlišnosti v cílech a smyslu výzkumu; odlišnosti ve výzkumných metodách a technikách; odlišnost ve volbě výzkumného souboru; odlišnosti v myšlenkových strategiích a postupech.
- XIII. **Metody sběru a získávání dat (údajů).** Druhy rozhovorů (míra strukturovanosti rozhovorů, narativní, neformální a fenomenologický rozhovor). Ohnisková skupina a skupinový rozhovor, relativizace vhodnosti metody ve vztahu k předmětu zkoumání. Pozorování (míra strukturovanosti, zúčastněné a nezúčastněné pozorování, standardizované a nestandardizované pozorování). Analýza dokumentů a výtvorů lidské činnosti, možnosti uplatnění projektivních technik pro sběr dat (problematika jejich analýzy, odlišnost jejich využití v diagnostice).
- XIV. **Vybrané metody analýzy kvalitativních dat.** Hermeneutická, fenomenologická, rámcová, obsahová, diskursivní analýza, analýza prostřednictvím zakotvené teorie (otevřené kódování, axiální kódování, selektivní kódování). Principy jednotlivých přístupů, kódování, induktivní postupy, vytváření kategorií a témat, koncipování teorie a závěrů výzkumných šetření.
- XV. **Principy kvantitativního výzkumu.** Základní odlišnosti od kvalitativní strategie, filozofie, principy. Konstrukce hypotéz a jejich testování. Problémy a hypotézy, obecnost a specifčnost problémů a hypotéz (možnosti problémů a hypotéz, hodnoty a definice). Typy proměnných (stupnice měření, nominální, ordinální, metrická a poměrová), pořizování výběru a náhodnost, princip znáhodňování (pojmy a konstrukty, konstitutivní a operacionální definice konstruktů a proměnných, závislé a nezávislé proměnné, aktivní a určené proměnné, intervenující proměnná).

Literatura:

1. Průcha, J. (2013). *Moderní pedagogika*. Portál.
2. Bertrand, Y. (1998). *Soudobé teorie vzdělávání*. Portál.
3. Národní pedagogický institut České republiky. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4982/>

4. Göbelová, T. (2006). *Axiologická dimenze ve výchově a vzdělávání*. Ostravská univerzita.
5. Hanuš, J. (2017). *Jak mohou přežít hodnoty?: Příspěvky ze senátní konference pořádané Centrem pro studium demokracie a kultury*. Centrum pro studium demokracie a kultury.
6. Klooster, D. (2000). *Co je kritické myšlení?* Kritické listy.
7. Hendl, J. (1999). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Karolinum.
8. Pelikán, J. (1998). *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Karolinum.
9. Strouhal, M. (2013). *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Grada.
10. Lechta, V., & Hubáčková, T. (2016). *Inkluzivní Pedagogika*. Portál.
11. Nemo, P. (2011). *Co je západ?* Centrum pro studium demokracie a kultury.
12. Tretera, I. (2006). *Nástin dějin Evropského myšlení: Od Thalety K Rousseauovi*. Paseka.
13. Rheinheimer, M., & Rheinheimer, M. (2003). *Chudáci, Žebráci a vaganti: Lidé na okraji společnosti 1450-1850*. Vyšehrad.

Okruhy *Dramatická výchova*

- I. **Dramatická výchova, vztah k příbuzným oborům a k sociální pedagogice a k pedagogice volného času.** Dramatická výchova jako umělecko-pedagogický obor. Interdisciplinarita v dramatické výchově. Podstata oboru, cíle dramatické výchovy a základní pojmy. Dramatická výchova v kontextu dramatického umění a dramatické kultury.
- II. **Vztah hry a dramatické hry.** Vymezení pojmu hra a zařazení dramatické hry do systému her. Podstata dramatické hry a její využití v sociální pedagogice a pedagogice volného času. Limity a rizika dramatické hry. Psychologické aspekty učení v dramatické hře (osobnost, socializace, komunikace, kreativita, improvizace).
- III. **Psychologická východiska dramatické výchovy.** Fungování lidské psychiky na pozadí procesu tvorby v dramatické výchově. Vymezení pojmů zkušenost, představivost, imaginace, fantazie. Rozvoj osobnosti, komunity a společnosti v procesu dramatické výchovy. Pojetí psychologických východisek dramatické výchovy dle S. Mackové.
- IV. **Pedagogická východiska dramatické výchovy.** Historický přehled uplatnění dramatických prostředků ve výchově a vzdělávání. Reformní pedagogické směry a dramatická výchova ve 20. století. Pojetí pedagogických východisek dramatické výchovy dle S. Mackové.
- V. **Divadelní východiska dramatické výchovy.** Dramatické a herní jednání a význam fikce. Vztah dramatického procesu, procesu inscenační tvorby a procesu divadelní komunikace. Divadelní sdělení jakožto dramatický produkt (představení). Pojetí divadelních východisek dramatické výchovy dle S. Mackové.
- VI. **Dramatická výchova v USA.** Americké tvořivé drama, jeho vývoj a cíle. Významní představitelé. Uplatnění práce s literaturou v tvořivém dramatu. Vliv amerického tvořivého dramatu na vývoj dramatické výchovy v České republice.
- VII. **Dramatická výchova ve Velké Británii.** Charakter britského dramatu ve vyučování, jeho vývoj a cíle. Významní představitelé. Vliv britského dramatu na vývoj dramatické výchovy v České republice.
- VIII. **Dramatická výchova v České republice.** Historický vývoj a společenský kontext doby. Významní představitelé. Moderní pojetí dramatické výchovy, jeho vznik, vazba na reformní pedagogické směry. Využití dramatické výchovy v kontextu sociální pedagogiky a pedagogiky volného.
- IX. **Možnosti dramatické výchovy při práci sociálního pedagoga ve škole.** Dramatická výchova v současných kurikulárních dokumentech. Způsoby zařazení dramatické výchovy ve škole. Sociálně-pedagogická témata v Rámcovém vzdělávacím programu a jejich propojení s metodami dramatické výchovy. Hodnocení v procesu dramatické výchovy.

- X. **Aplikované drama jako reakce na potřeby společnosti.** Společenský kontext doby a vznik aplikovaného dramatu. Aplikované drama dle H. Nicholson. Kříž aplikovaného dramatu dle J. Litwak. Metody a techniky aplikovaného dramatu ve vztahu k cílovým skupinám pohledem sociálního pedagoga/pedagoga volného času. Formulace cílů, obsahu a výběr metod při práci s různými cílovými skupinami – vzhledem k věku, zaměření či charakteru a dalším specifickým skupin. Možnosti a limity vybraných metod a technik, např. strukturovaná dramatická hra, divadlo utlačovaných, playback divadlo, gestalt theatre, techniky reminiscenční terapie skrz loutku atp.
- XI. **Divadlo ve výchově a vzdělávání.** Historický vývoj divadla ve výchově. Principy divadla ve výchově. Jeho formy, využití a možnosti uplatnění ve vzdělávacím procesu.
- XII. **Divadlo s neprofesionálními skupinami v kontextu volného času.** Proces tvorby divadla vs. produkt tvorby divadla. Cílové skupiny a záměry tvorby divadla v kontextu volného času. Osobnostní a estetický rozvoj. Cíle a význam veřejného vystupování. Základní umělecké školy a volnočasová centra jako nositelé volnočasových dramatických oborů.
- XIII. **Divadlo s neprofesionálními skupinami v kontextu sociální změny.** Proces tvorby divadla vs. produkt tvorby divadla. Cílové skupiny a vysvětlení principu O-S-PRO. Sociálně pedagogická témata a životní zkušenost jako východisko pro tvorbu aplikovaného divadla. Aktivismus jako součást estetické tvorby. Vysvětlení metod divadla utlačovaných a playback divadla a jejich principů na příkladech českých či zahraničních projektů.
- XIV. **Vymezení dramaterapie a dramatické výchovy v kontextu profese sociálního pedagoga.** Vymezení dramaterapie a dramatické výchovy a jejich cíle. Historie dramaterapie a její představitelé. Prolínání dramatické výchovy a dramaterapie při práci s cílovými skupinami sociální pedagogiky. Kompetence sociálního pedagoga.
- XV. **Sociodrama jako nástroj práce sociálního pedagoga.** Vymezení sociodramatu a psychodramatu, jejich cíle. Historie sociodramatu, J. L. Moreno jako jeho hlavní představitel. Příklady využití sociodramatu při práci s cílovými skupinami.

Literatura:

1. Jackson, T. (1993). *Learning through theatre: New perspectives on theatre in education*. Routledge.
2. Jennings, S. (2014). *Úvod do dramaterapie: Divadlo a léčba: Ariadnina Nit*. Asociace dramaterapeutů České republiky v nakl. Jalna.
3. Macková Silva. (2004). *Dramatická výchova*. Janáčkova akademie múzických umění, Divadelní fakulta.
4. Machková, E. (2018). *Nástin historie a teorie dramatické výchovy*. NAMU.
5. Nicholson, H. (2005). *Applied drama: The gift of theatre*. Palgrave Macmillan.
6. Salas, J., & Varea, G. R. (2013). *Improvising real life: Personal story in playback theatre*. Tusitala.
7. Santos Bárbara, Boal, J., Boal, A., Schmoranz, T., & Čermáková Martina. (2016). *Divadlem ke změně: Vybrané texty k divadlu utlačovaných*. Antikomplex.

8. Ulrychová, I. (2016). *Drama a příběh: Tvorba scénáře příběhového dramatu v dramatické výchově*. Akademie múzických umění v Praze, Katedra výchovné dramatiky DAMU.
9. Way, B., Machková E., & Valenta, J. (1996). *Výchova dramatickou improvizací*. ISV.
10. Wiener, R. (2011). *Sociodrama in a Changing World*. Lulu.com.

Státní závěrečné zkoušky z předmětu *Sociální pedagogika a volný čas, Aplikovaná psychologie a Pedagogika.*

Státní závěrečná zkouška z předmětu *Dramatická výchova.*

Ústní část:

I. Charakteristika

Jednooborový studijní plán

Ústní část SZZ klade důraz na znalost základních odborných textů studijního programu *Sociální pedagogika a volný čas*.

Student musí prokázat znalost obsahu a schopnost kreativní práce s vybraným textem, během níž je schopen propojit obsah vybraného textu s dalšími znalostmi a kompetencemi, jež tvoří jádro vedlejšího, hlavního a jednooborového studijního plánu.

Studenti hlavního studijního plánu

Ústní část SZZ klade důraz na znalost odborných textů studijního programu *Sociální pedagogika a volný čas*.

Student musí prokázat znalost obsahu a schopnost kreativní práce s vybraným textem, během níž dokáže propojit obsah vybraného textu s dalšími znalostmi a kompetencemi, jež tvoří jádro vedlejšího a hlavního studijního plánu

Portfolio základních odborných textů studijního programu *Sociální pedagogika a volný čas*

Studenti **jednooborového studijního plánu** si připraví portfolio přečtených a prostudovaných základních odborných textů studijního programu *Sociální pedagogika a volný čas*, včetně textů z jedné či druhé profilace (zážitková pedagogika nebo dramatická výchova).

Studenti **hlavního studijního plánu** vzdělávacího programu si připraví portfolio přečtených a prostudovaných základních odborných textů studijního programu *Sociální pedagogika a volný čas*.

Studenti si portfolio vytvoří na základě vlastní volby zdrojů.

Portfolio může být tvořeno reflexemi, záznamy a recenzemi textů a publikací, které student prostudoval v průběhu studia jednotlivých předmětů. Student si může podle vlastního zvážení portfolio obohatit o další přečtené zdroje dle vlastního výběru. Portfolio může být doplněno o písemné výstupy ze studia (projektovou dokumentaci, seminární práce, deníky praxí, reflexe praxí, drobné výzkumné analýzy, aj.).

II. Kritéria hodnocení SZZ

- A** Student prezentuje téma logicky s hlubokým porozuměním, vhodně argumentuje, pohotově reaguje na doplňující otázky. Dokáže bez problémů kriticky reflektovat vybranou problematiku z pohledu sociální pedagogiky, pedagogiky volného času, aplikované psychologie a pedagogiky. Využívá odbornou literaturu a odbornou terminologii. Prezentuje uceleně různá pojetí problematiky a porovnává pohledy různých autorů. Propojuje teorii s praxí (například vhodně ilustruje teorii na základě prostudovaných textů). Je schopen do hloubky reflektovat vlastní praxi.
- B** Studentova prezentace tématu odpovídá některými svými rysy ohodnocení A a některými ohodnocení C.
- C** Student prezentuje téma s částečným porozuměním. Váhavě argumentuje k podpoře či vyvrácení určité perspektivy. K celistvému uchopení tématu potřebuje doplňující otázky. Využívá odbornou terminologii částečně. Využívá odbornou literaturu částečně. Jedno pojetí problematiky prezentuje uceleně, ale nevyužívá pohledy různých autorů. Propojuje teorii s praxí omezeně. V práci s portfoliem neprokazuje plné porozumění teorii. Reflektuje praxi povrchně. Postupuje spíše deskriptivně.
- D** Studentova prezentace tématu odpovídá některými svými rysy ohodnocení C a některými ohodnocení E.
- E** Prezentuje téma neúplně a s malým porozuměním. Velmi málo argumentuje. K uchopení tématu potřebuje často doplňující otázky. Nedokáže zodpovědět doplňující otázky. Využívá odbornou terminologii omezeně. Využívá velmi málo odbornou literaturu, nebo si nevybavuje přesný odkaz na odborný zdroj. S pomocí zkoušejícího uvádí omezené množství praktických příkladů, které ne vždy vhodně ilustrují teorii. Praxi nereflektuje, pouze popisuje.
- F** Prezentuje bez porozumění, vynechává podstatné části tématu. Nedokáže argumentovat. Nedokáže zodpovědět doplňující otázky. Téměř nevyužívá odbornou terminologii, vyjadřuje se neodborně a laicky. Nevyužívá odbornou literaturu. Vychází převážně z neodborných zdrojů (Wikipedia, “univerzální výpisky”). Neprokazuje porozumění základní teorii na základě uváděných příkladů. Nedokáže reflektovat ani smysluplně popsat vlastní praxi.

Na závěr ústní zkoušky studenti získají tři známky ze tří předmětů Sociální pedagogika a volný čas, Aplikovaná psychologie a Pedagogiky, případně čtvrtou známku z Dramatické výchovy.

III. Okruhy k práci s odborným textem

Studenti si prostudují okruhy a připraví portfolio prostudovaných zdrojů.

Studenti si na ústní SZZ vylosují jeden z okruhů. V rámci tohoto okruhu budou diskutovány souvislosti tématu se všemi třemi předměty SZZ (Sociální pedagogika a volný čas, Aplikovaná psychologie, Pedagogika). Pokud budou vykonávat zkoušku z DV, budou pracovat s touto otázkou v rámci vylosovaného okruhu. **Studentům je doporučeno se už při přípravě portfolia zaměřit na interdisciplinární přesahy témat.**

I. Transdisciplinární pole sociální pedagogiky

- a) „Příběhy sociální pedagogiky“ (historie, komparace).
- b) S jakými výzvami, které souvisí s lidským poznáním, se ve své praxi sociální pedagog setkává?
- c) Pedagogické a psychologické teorie využitelné pro řešení sociálně-pedagogické problematiky.
- d) Sociální pedagogika v kontextu dějin pedagogiky.

DV) Význam využití dramatické výchovy pro sociálního pedagoga. Kříž aplikovaného dramatu dle J. Litwak a konkrétní příklady metod.

II. Osobnost a její utváření v kontextu SP

- a) Jakým způsobem ovlivňuje osobnost biologická stránka člověka, význam dědičnosti?
- b) Jakým způsobem ovlivňuje osobnost člověka fyzické a sociální prostředí?
- c) Sebeaktualizace, osobnostní rozvoj, transcendence jako nejvyšší potřeba člověka.
- d) Osobnost sociálního pedagoga.

DV) Zkušenost, představivost, imaginace a fantazie ve vztahu k utváření osobnosti při aplikování drama metod.

III. Kultura a její aspekty v současném světě

- a) Akcelerace kulturní změny.
- b) Hofstedeho kulturní dimenze (vs. alternativní přístupy).
- c) Teritoriální aspekty kultur, fenomény migrace a globalizace.
- d) Interkulturní komunikace – kulturně psychologické aspekty vzájemného poznání a porozumění.

DV) Princip práce O-S-PRO v aplikovaném dramatu.

IV. Profese a profesionalizace práce sociálního pedagoga

- a) Práce s jednotlivcem, se skupinou a komunitou (z pohledu současnosti i historie).
- b) Supervize v pomáhajících profesích.
- c) Práce v týmu, mocenské a hierarchické vztahy v organizacích.
- d) Principy efektivní komunikace v organizaci (reflexe, zpětná vazba, atd.).

DV) Výhody a limity práce s formálními a neformálními skupinami v dramatické výchově.

V. Etická dimenze sociální pedagogiky

- a) Vznik a význam norem v pluralitní společnosti. Etické normy ve výzkumu i v praxi sociálního pedagoga.
- b) Svoboda a determinace člověka z pohledu sociologie, psychologie, filozofie.
- c) Hodnoty a jejich uplatnění v práci sociálního pedagoga.
- d) Spirituální rozměr pomáhajících profesí.

DV) Práce s osobními příběhy a otázka etiky při veřejném sdílení příběhů během dramatické tvorby.

VI. Problematika spravedlivého uspořádání společnosti

- a) Zdroje sociálního a kulturního kapitálu a jejich re/distribuce.
- b) Sociální znevýhodnění, diskriminace a afirmativní akce.
- c) Psychologická specifika stáří, mezigenerační soužití, ageismus.
- d) Nerovnosti ve vzdělávání.

DV) Aplikované drama a otázka spravedlnosti a solidarity.

VII. Volný čas v kontextu sociální pedagogiky

- a) Volný čas jako fenomén. Souvislosti mezi sociální pedagogikou a volným časem.
- b) Specifika volnočasové pedagogiky při práci s různými věkovými a cílovými skupinami.
- c) Trendy v pedagogice volného času.
- d) Hra jako významný fenomén v kognitivním a sociálním vývoji dítěte i dospělého.

DV) Rozdíl mezi procesem tvorby divadla a produktem tvorby divadla. Záměry tvorby s konkrétními cílovými skupinami ve volném čase.

VIII. **Jedinec, skupina, komunita**

- a) z perspektivy sociální pedagogiky, sociální práce a pedagogiky.
- b) z perspektivy volného času.
- c) z perspektivy psychologie.
- d) z pohledu historie pedagogiky.

DV) Rozvoj osobnosti, komunity a společnosti při využití dramatické výchovy.

IX. **Aktivizace a podpora v sociální pedagogice**

- a) Problematika duševního zdraví a nemoci v práci sociálního pedagoga.
- b) Podpora společensky odpovědného jednání.
- c) Projektování jako cesta k aktivizaci a podpoře.
- d) Inspirace z historie pedagogiky.

DV) Konkrétní metoda dramatické výchovy a její možnosti aktivizace.

X. **Konstruktivismus a sociální realita**

- a) Konstruktivistický přístup k poznávání světa.
- b) Konstruktivistické teorie v sociálních vědách.
- c) Jazyk a konstruktivismus (diskurzivní konstrukce).
- d) Sociologie vědění.

DV) Divadelní východiska dramatické výchovy: vztah dramatického procesu, procesu inscenační tvorby a procesu divadelní komunikace.

XI. **Sociální pedagogika a moderní vzdělávací instituce**

- a) Vzájemné zrcadlení školy a společnosti.
- b) Inkluze ve vzdělávání.
- c) Moderní trendy ve vzdělávání – vzdělávat s respektem ke skutečným vývojovým potřebám dětí a dospívajících.
- d) Nové profese a role ve školním prostředí.

DV) Dramatická výchova v současných kurikulárních dokumentech. Způsoby zařazení dramatické výchovy ve škole.

XII. Mediální gramotnost a kritické myšlení

- a) Sociální a informační bubliny – souvislost s běžnou sociální stratifikací.
- b) Média a společnost.
- c) Sociální sítě a sociální patologie, psychologická rizika sociálních sítí.
- d) Problém informační chudoby a digitální propasti. Digitální gramotnost.

DV) Pedagogika utlačovaných a vznik divadla utlačovaných. Souvislosti, okolnosti, současný kontext.

XIII. Usuzování a poznávání v sociálním kontextu

- a) Determinanty vnímání prostředí (pedagogický a psychologický pohled).
- b) Kategorie, jejich prototypy a kulturní odlišnosti.
- c) Diagnostikování prostředí z pohledu sociálního pedagoga.
- d) Chyby v poznání a usuzování. Stereotypy a vytváření předsudků.

DV) Vymezení sociodramatu a psychodramatu, jejich cíle. Využití sociodramatu při práci s konkrétními cílovými skupinami.

XIV. Moderní stát a transformace rodiny

- a) Generativita jako šance pro jedince a společnost.
- b) Koncentrace moci vs. subsidiarita.
- c) Dospívání a dospělost v moderní společnosti (psychologický a sociologický pohled).
- d) Rodina; genderové role a jejich proměny v rodině a společnosti. Transgenerační přenosy v rodině.

DV) Aplikované drama jako reakce na potřeby společnosti.